

УДК 378.4.048.4

Юрій Вологін, викладач Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті розглянуто підготовку менеджерів в педагогічних університетах з використанням спеціально розробленого комплексу педагогічних ситуацій. Для комунікативної підготовки використовуються лінгвістичні і психологічні аспекти. Також аналізується традиційна підготовка керуючих у країнах Заходу.

Ключові слова: менеджмент, педагогічні університети, менеджер, керівник, демократизація.

Літ. 9.

Постановка проблеми. Радикальні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, висувають підвищені вимоги до підготовки менеджерів у педагогічних університетах.

Сьогоднішнє життя в Україні позначене докорінними політичними, соціально-культурними, економічними змінами у всіх сферах. Формується ринкове середовище в якому менеджмент набуває особливого значення для будь-якої організації. Менеджерські функції виконують багато людей, яким необхідні спеціальні знання. І це вимагає від них опанування менеджменту, що є одночасно і наукою, і мистецтвом.

Складні умови господарювання, зміни в техніці і технологіях, зростаючі вимоги споживачів вимагають від сучасних менеджерів всіх рівнів управління, нових знань та навичок, які б відповідали вимогам часу. Життєва необхідність у використанні стратегічного управління, як одного з найефективніших і найпрогресивніших засобів управління організацією, спонукається розвиток ринкових відносин, позитивними зрушеннями в економіці України, зростаючою конкуренцією на будь-якому ринку [2, 429].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене автором дослідження стану підготовки менеджерів дозволило виділити істотні суперечності:

а) між об'єктивними вимогами готовності менеджера і сформованою практикою професійної підготовки менеджера у педагогічних університетах;

б) між загальним змістом професійної підготовки менеджерів у педагогічних університетах і потребою педагогічної практики в розробці комплексу дидактичних засобів, що відповідають задачам комунікативної підготовки.

Проблеми інтеграції загального і професійного утворення, і зокрема інтегративні педагогічні процеси, були вивчені і розглянуті у працях А. Беляєвої, В. Максимової, Ю. Тюннікової й інших. У рамках інтегративного навчання як новий

об'єкт пізнання розглядаються зв'язки між окремими елементами знань і різних навчальних дисциплін.

Мета статті – дослідити проблеми підготовки менеджерів в педагогічних університетах.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи підходи до проблеми розробки дидактичних засобів для підготовки менеджерів в педагогічних університетах, автор визнав за необхідне виділити наступні моменти.

На рубежі століть у багатьох країнах Заходу відбувається перегляд традиційних підходів до підготовки керуючих. Нині школи бізнесу зіштовхуються з новими конкурентами на ринку утворення – фірмами, що організують внутрішньокорпоративні програми навчання (кількість “корпоративних” університетів значно виросла), консультативними компаніями і т.д. Щоб вижити в ХХІ в., школи бізнесу повинні змінитися [1].

Менеджмент – як наука виник і розвивається в зв'язку з необхідністю пояснити, “чому” та в наслідок чого процвітають чи руйнуються організації. Науковці в галузі менеджменту шляхом випробувань та практики в галузі управління методом спроб та помилок відповідають на питання: “Чим виявляється успіх організації?”. Відповідь на це питання дозволяє відповісти на більш прагматичне питання: “Що може зробити керівник для забезпечення успіху організації?”.

Як пише Л.І. Євенко, “менеджмент” – це вміння досягати поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей. Менеджмент – управління – функція, вид діяльності щодо керівництва людьми в різноманітних організаціях.

Менеджмент – це також: галузь людського знання, яка допомагає здійснити цю функцію. Нарешті, менеджмент як похідне від менеджерів – це певна категорія людей, соціальний прошарок тих, хто здійснює роботу з управління”.

М. Мескон, М. Альберт і Ф. Хедоурі [8, 3] зазначають, що менеджер – це не тільки посада, а й певний рівень професіоналізму в управлінні. Іншими словами, на відміну від підприємця, менеджер – професійний управлінець, керівник.

Аналізуючи управління із загально-правової точки зору, І.П. Волков дає таке його визначення: “Керівництво – процес правової організації і управління спільною діяльністю членів колективу, який здійснюється керівником як посередником соціального контролю і влади” [3, 79].

Організації складають основу світу менеджерів, саме в них спостерігаються причини, які є причиною існування менеджменту. Володіння основами сучасного менеджменту – важкий, багатоплановий процес, який оцінюється фахівцями з різних боків. Одні вважають, що менеджером потрібно народитися, другі, – що менеджмент це така ж наука, як наприклад фізика чи біологія, так чи інакше формування менеджера здійснюється через активне навчання і самовдосконалення. Як показує статистика, не багато з тих, хто має талант організатора вміє розвивати цей талант і користуватись їм за ради розвитку суспільства

Поняття “менеджмент” (management) в англійській мові має чотири значення: спосіб або манера поведінки з людьми; мистецтво управління; специфічні здібності й адміністративні навички; орган управління, адміністративна одиниця [5]. Врешті визначальним стало розуміння менеджменту як і засобу виконання роботи за допомогою інших осіб. У цьому плані саме менеджмент на ділі засвідчує первинність людського фактора в ефективному господарюванні [6].

Сьогодні слово “менеджмент” знають усі, тому що воно за короткий час міцно увійшов у словниковий запас української мови.

Багато з тих, що раніше займався виробництвом, тепер об’являють себе фахівцями в галузі менеджменту. Чи можна вважати, що англійське поняття “менеджмент” українське “управління” і відповідно “менеджер” і “керівник” – це одне і теж? Коли американці або європейці говорять про менеджмент, то вони мають на увазі менеджера – людину, суб’єкта управління, яка діє в ринкових структурах. Мова йде про ті організації, що зайняті бізнесом. Бізнес спрямований на одержання прибутку шляхом створення і реалізації певної продукції і послуг.

У сучасних умовах прискореного розвитку високих технологій посилюється потреба в організації навчання протягом усього життя. Неперервне навчання уже одержало в США

широке поширення і швидко поширюється у країнах Західної Європи, впливаючи на зміст навчання. Бізнес-утворення більше не адресоване лише 20 – 30-літнім керуючим. Так, Лондонська школа бізнесу планує організувати курси підготовки для осіб у віці 45 років і більше [9].

У даний час програми підготовки керуючих усе більше враховують глобалізацію світової економіки, а тому росте потреба в міжнародному співробітництві шкіл бізнесу для задоволення потреб приватних фірм. В останні роки виявляється посилення тенденцій глобалізації і в освіті [1].

Виходить, що менеджмент бізнесу – це управління комерційною діяльністю, господаревими підприємствами і корпораціями. Але бізнесмен і менеджер – не те саме. Бізнесмен – це людина, що “робить гроші”, власник капіталу, який знаходиться в обороті приносить дохід.

Бізнесмен – ділова людина, у якого немає підлеглих, чи великий власник, який може не займати ніякої постійної посади в корпорації, однак є власником її акцій. Коли говорять про менеджера, то, як правило, мають на увазі менеджера-професіонала, що пройшов спеціальну підготовку, а не просто інженера, юриста або економіста. Менеджер займає постійну посаду в корпорації. Менеджери працюють на всіх “ешелонах” управління, і за американськими поняттями у завдання менеджера входить організація конкретної роботи в рамках визначеного числа співробітників, які підпорядковуються йому. На західних підприємствах розрізняють: Higher chain management тобто вища ланка управління (генеральний директор і інші члени правління); Middle management – середня ланка управління (керівники управлінь і самостійних відділів); – Lower chain management нижчі ланки управління (керівники підвідділів і інших аналогічних їм підрозділів).

Варто провести порівняння і такі поняття як “менеджер” і “підприємець”. Підприємцем називають людину, котра починає щось за власною ініціативою і діє під свою відповідальність, на свій страх і ризик, розраховує на власні сили і кошти. У цьому сенсі підприємцями можна назвати, наприклад, Ярослава Мудрого чи Богдана Хмельницького і багатьох інших відомих людей, імена яких у нашій свідомості ніяк не зв’язуються зі словом “підприємство”. У більш вузькому змісті підприємство – це окремий випадок бізнесу, вид діяльності людини, що здійснює бізнес, реалізуючи нововведення, вкладаючи власні кошти в нову

справу, приймаючи на себе особистий ризик. Якщо менеджер тяжіє до бюрократичного стилю керівництва, то розходження між ним і підприємцем дуже велике. Ці розходження стираються, коли менеджер активно шукає можливості і навмисно ризикує, щоб домогтися змін і удосконалень. Такий стиль управління є підприємницьким, а сам менеджер – заповзятливим.

Менеджмент – поняття дуже ємне. Ми його визначимо як управління в ринкових умовах, як особливий вид діяльності з управління підприємством. Широко відомо таке визначення менеджменту – уміння досягати поставлених цілей, використовуючи працю, кошти, інтелект і мотиви поведінки інших людей. У даному визначенні “схований” зміст цієї діяльності. Розберемо це визначення.

Уміння: щоб домогтися успіху, треба знати, як це зробити, і вміти застосувати свої знання на практиці. У менеджменті є свої засади: це не що інше, як сукупність принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності і прибутковості. Цим засадам можна навчитися, оскільки менеджмент є наукою.

Досягати: у менеджменті необхідно не просто намагатися із усіх сил, а саме досягати. Поки ми не домоглися бажаного ефекту, ми не можемо вважати, що навчилися управляти [7].

У зв’язку з цим потрібно детально зупинитися на значенні терміну “менеджмент” “Українське слово “управління” і англійське слово “менеджмент” вважаються синонімами, однак насправді їх істинний зміст вельми розрізняється. Вживаючи термін “менеджмент”, ми слідуємо сталій у міжнародній практиці традиції, згідно з якою під ним мається на увазі цілком певне коло явищ і процесів. Насправді термін “управління” не є задовільним заступником терміну “менеджмент” тому, що в останньому випадку мова йде лише про одну з форм управління, а саме про управління соціально-економічними процесами за допомогою і в рамках підприємницької структури, акціонерної компанії. Отже, економічною основою менеджменту є ринковий тип господарювання, здійснюваний на базі індустріальної організації виробництва або комерції. Тому, термін “менеджмент” вживається стосовно до управління господарською діяльністю, тоді як у інших цілях використовуються інші терміни. У наших умовах потрібно вживати терміни “організація”, “управління” і “адміністрування”. Проте, державні, громадські і інші організації також

повинні використати принципи і методи менеджменту, якщо хочуть досягнути своїх цілей при мінімумі витрат. З урахуванням викладеного в роботі термін “управління” надалі буде вживатися, з певною мірою умовності, в тому ж значення, що і термін “менеджмент”. Для того щоб визначити поняття менеджменту, важливо уточнити деякі вхідні в нього положення, передусім цільовий зміст.

Завданням менеджменту як науки є розробка, експериментальна перевірка і застосування на практиці наукових підходів, принципів і методів, що забезпечують стійку, надійну, перспективну і ефективну роботу колективу (індивідуума) шляхом випуску конкурентноздатного товару.

Отже кінцевою метою менеджменту як практики ефективного управління є забезпечення прибутковості підприємства шляхом раціональної організації виробничого (торгового) процесу, включаючи управління виробництвом (комерцією) і розвиток техніко-технологічної бази. Виходячи з цього найважливішим завданням менеджменту є організація виробництва товарів і послуг з урахуванням попиту споживачів на основі ресурсів, що є. При цьому до завдань менеджменту також відносяться: перехід до використання працівників, що володіють високою кваліфікацією; стимулювання співробітників організації шляхом створення для них відповідних розумів праці і системи її сплати; визначення необхідних ресурсів і джерел їх забезпечення; розробка стратегії розвитку організації і реалізація; визначення конкретних цілей розвитку організації; постійний пошук і освоєння нових ринків; вироблення системи заходів для досягнення намічених цілей; здійснення контролю за ефективністю діяльності організації, за виконанням поставлених завдань. Менеджмент безперервно ускладнюється по мірі зростання масштабів і розвитку виробництва і комерції. Виконані завдання і досягнуті намічені цілі оцінюються на ринку. Розвиток теорії управління, розробка економіко-математичних методів дозволили доповнити якісніший розв’язок завдань або замінити точними кількісними оцінками або розв’язками, а розвиток обчислювальної техніки і комунікацій сприяв підвищенню ефективності управління. Багато завдань, які раніше не могли розв’язуватися в реальному або допустимому масштабі, із-за трудомісткості розрахунків, стали повсякденною реальністю.

Рішення – це соціально психологічний акт вибору одного або декількох варіантів з безлічі можливих.

Управлінські рішення класифікуються по наступних ознаках: стадія життєвого циклу товару; підсистема системи менеджменту; сфера дії; мета; масштабність.

Організація вироблення; тривалість дії; об'єкт впливу; методи формалізації; форми відображення; спосіб передачі; рівень управління. Показниками якості управлінських рішень є: ентропія, тобто кількісна визначеність зв'язків між елементами системи менеджменту і рішення; ймовірність ризику досягнення цілей; кількість задіяних при формуванні рішення рівнів ієрархії; рішення, що застосовуються при прийнятті сучасні методи; витрати на прийняття і реалізацію рішення; ефективність рішення. Менеджмент пронизує всю організацію, торкається практично всіх сфер її діяльності. Однак при всьому різноманітті взаємодії менеджменту і організації можна досить чітко визначити кордони діяльності, яка складає зміст менеджменту, а також виділити його окремі види:

- виробничий менеджмент – це комплексна система забезпечення конкурентноздатності товару, що випускається на конкурентному ринку. Вона включає питання побудови виробничих і організаційних структур, вибору організаційних правової форми управління виробництвом, збуту і фірмового обслуговування товару відповідно до попередніх стадій життєвого циклу.

Фінансовий менеджмент – це комплексна система стійкості, надійності і ефективності управління фінансами. Вона включає формування і планування фінансових показників з дотриманням наукових підходів і принципів менеджменту, балансу прибутків і витрат, показників ефективності використання ресурсів, рентабельності роботи і товарів.

Інноваційний менеджмент – це комплексна система управління інвестиціями, щокладаються власниками в розвиток всіх видів інновацій. Вона включає побудову організаційних структур, вибір напрямів інновацій, оптимізацію інвестицій, різні аспекти управління персоналом.

Крім приведених видів спеціального менеджменту в цей час розробляються інші види: менеджмент соціальної сфери; банківський менеджмент; податковий менеджмент; організаційний менеджмент [4].

Висновки. Отже, менеджмент як сукупність принципів, методів, коштів і форм управління фірмами на Заході відомий в нашій країні давно.

Однак ще декілька років назад наші фахівці вважали, що його основними цілями є отримання високого прибутку і постійне випередження країн сходу по продуктивності праці в інтересах зміцнення позицій заходу.

Демократизація суспільного життя країни дозволила широким верствам населення, практичним працівникам ознайомитися з багатим світовим досвідом теорії і практики менеджменту, а орієнтація української економіки на ринкові відносини зробила просто необхідними вивчення і використання досвіду передових держав. У зв'язку з цим відношення до менеджменту в Україні в останні роки значно змінилися. Опубліковані праці видатних теоретиків і практиків менеджменту. Почалася активна підготовка керуючих менеджерів. Ефективне становлення ринкових відносин в Україні багато в чому визначається формуванням сучасних управлінських відносин, підвищенням керованості економіки. Саме менеджмент, управління забезпечує зв'язаність, інтеграцію економічних процесів в організації.

1. Баб'як М. Підготовка менеджерів до ділового спілкування у ВНЗ// Молодь і ринок. – 2005. – №1 (11). – С. 39 – 45.

2. Вачевський М.В, Мадзігон В.Г., Скотний В.Г. та ін. Основи економіки: навчальний посібник. К.: – Педагогічна думка, 2007. – 612 с.

3. Волков І.П. О личном авторитете руководителя // Социальная психология личности. – Л.: Знание, 1974. – С. 77 – 87.

4. Виноградський М.Д. Менеджмент персоналу: навч. посібник. – К.: 1994. – 84 с.

5. Грачов М.В.и др. Капиталистическое управление: уроки 80-х – М., 1991.

6. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент. Цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу: навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 140 с.

7. Єрмошенко М.М., Єрохін О.А., Стороженко О.А. Менеджмент: навч. посібник/ За заг. ред. д.е.н., М.М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2006. – 656 с.

8. Маскон М., Альберт М.Ф. Хедоури. Основы менеджмента. Персонал. – М.: Дело, 1992. – 224 с.

9. Марков А. Как учат экономистов в Университетах США // Экономические науки. – 1991. – №1.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2011

